

Gids voor de slagvelden 1914 - 1918:

West-Vlaanderen • Henegouwen •
Nord – Pas-de-Calais

De regio's in deze gids :

(zie landkaart op de binnenflap van het omslag)

- 1** West-Vlaanderen en de gevechten bij Ieper blz. 51
- 2** Lille en de gevechten in Frans-Vlaanderen blz. 115
- 3** De gevechten in Pas-de-Calais blz. 189
- 4** Van Henegouwen tot de Avesnois blz. 255
- 5** De Franse kuststreek achter het front blz. 305

Gids voor de slagvelden 1914 - 1918:

**West-Vlaanderen • Henegouwen •
Nord – Pas-de-Calais**

Vertaling: Doreen Espeel

Opmaak: www.banananas.net, Temse

Omslagontwerp: Keppie & Keppie, Varsenare

Omslagfoto: www.shutterstock.com

Oorspronkelijke titel: Les champs de bataille Flandre - Artois

Oorspronkelijke uitgever: Michelin, Parijs

Directie: Philippe Orain

Uitgevers: Amaury de Valroger, Camille Bouvet (Michelin, Parijs); Lieven Defour (Lannoo, Tielt)

Redactie: Laurent Loiseau, François Cochet, Amaury de Valroger, Françoise Klinge

Grafisch ontwerp : Christelle Le Déan, Archipel Studio

Cartografie: Stéphane Anton, Marie-Christine Defait

Met dank aan

Christelle Le Déan, Archipel Studio; Jean-Luc Cannet, Maria Gaspar (voor hun redactionele medewerking); Yves Le Maner, Edouard Roose, Yann Hodicq, Marie-Madeleine Damien; Michael St Maur Sheil (www.westernfrontphotography.com); Piet Chielens, Erwin Ureel (Ieper); Annemie Morisse (Lijssenthoek Project, Poperinge); Jean-Marie Bailleul, Hubert Huchette (stadhuis van Fromelles); Bertrand Lecomte (Laventie, Alloo Terres de Bataille); Alain Jacques, Christophe Serieys, Isabelle Pilarowski, François Beirnaert (Arras); Pascal Loosfelt (Bullecourt); Philippe Gorczynski, Laurent Déprez, Philippe Gantiez, Annie Lefebvre, Florence Albaret (Cambrai); Benoît Dieval en Hélène Blanc-Duverger (Département du Pas-de-Calais); Benoît Blanc (Musée Rodière); Marianne Steenbrugge (Étaples-sur-Mer); Jacky Duminy (Ors); Guillaume Blondeau, Michel Vasko et Quentin Dardenne (Mons); Olivier Delory, Mathilde Méreau (Département du Nord

© Michelin, 2013

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2013

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen...) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld. Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra-Lannoo bv
Papiermolen 14-24
3994 DK Houten
degroenereisgids@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2013/45/493

NUR 511 en 689

ISBN 978-94014-0604-8

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De geïllustreerde gidsen van de slagvelden

EEN HISTORISCHE SERIE

In 1917, terwijl de kanonnen nog schieten en de afloop van de oorlog nog niet vaststaat, beslist André Michelin, een man die vast gelooft in de overwinning, een serie geïllustreerde gidsen te publiceren over de slagvelden: de **Guides illustrés des Champs de bataille**. Op de omslagen staat duidelijk te lezen dat deze boeken **zowel gidsen als overzichtswerken en geschiedenisboeken** zijn. Zij nodigen de lezer uit tot ware pelgrimstochten en willen een eerbetoon zijn aan de 'helden die sneuvelen voor een groot en vrij Frankrijk'. Nog voor 1930 verschijnen 29 titels en enkele varianten. De serie beslaat de hele frontlijn, van de Ourcq in Frankrijk tot Ieper in België. Zij biedt een overzicht van de gebeurtenissen tijdens de oorlog en van de verwoeste frontstreek erna. Vele titels worden vertaald: 20 in het Engels (*The Michelin illustrated guides to the Battle-fields*), 1 in het Duits (*Verdun Argonen*) en 4 in het Italiaans, over de Italiaanse slagvelden. Alle redactieteam van Michelin zijn gemobiliseerd voor deze **echte encyclopedie**, die zowat 3500 bladzijden, bijna 1000 landkaarten en stratenplannen en meer dan 4500 illustraties telt.

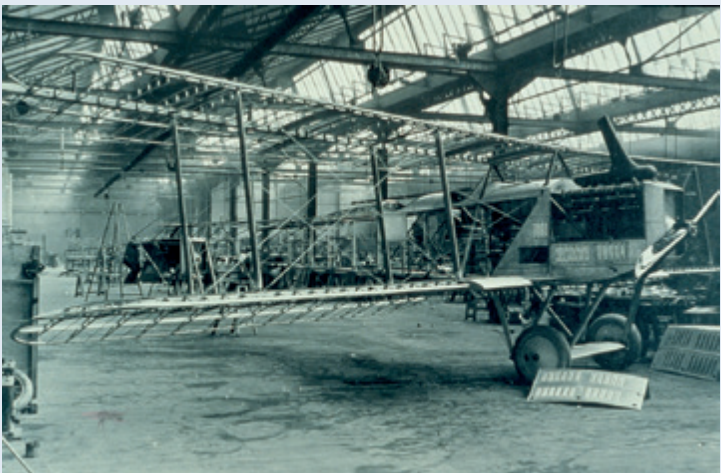

DE SLAGVELDEN VANDAAG

Nu de 100ste verjaardag van de Grote Oorlog voor de deur staat, is de situatie in de frontstreek helemaal veranderd. De laatste oud-strijders hebben ons verlaten, maar het **herdenkingstoerisme** groeit en wordt aangemoedigd door grote projecten zoals het volledig vernieuwde In Flanders Fields Museum te Ieper, maar ook door de inzet van tal van verenigingen. Deze **nieuwe gids** over het front in Vlaanderen en Artesië wil deze vele initiatieven aan u voorstellen en de evolutie tonen van de sites en van de landschappen in de door de oorlog getroffen gebieden. Uittreksels uit de Michelingidsen van toen en actuele illustraties maken deze veranderingen zichtbaar.

MICHELIN TIJDENS DE GROTE OORLOG

- **Februari 1912:** André Michelin ijvert voor de oprichting van een echte luchtmacht en laat een miljoen exemplaren drukken van een brochure met als titel 'Notre avenir est dans l'air' ('Onze toekomst ligt in de lucht').
- **Augustus 1914:** Michelin draagt van in het begin bij aan de Franse oorlogskosten. Het bedrijf levert eigen producten aan het leger, zoals banden, binnenbanden, kettingen om door modder en sneeuw te rijden, maar ook andere producten waarin rubber zit verwerkt: tenten, slaapzakken, regenjassen, gasmaskers, voedertassen...
- **September 1914:** Michelin richt een oorlogshospitaal in te Clermont-Ferrand om er gewonde en herstellende soldaten te verzorgen. Sommige geneesmiddelen die in Europa niet beschikbaar zijn, worden geïmporteerd uit Amerika, dankzij de Michelininvestiging te Milltown in New Jersey.
- **Tussen 1915 en 1919:** Michelin start in Clermont-Ferrand met de productie van verkenner en bommenwerpers van het type Bréguet-Michelin (zie illustratie hieronder en op blz.35). De ateliers worden omgebouwd en het werk wordt gereorganiseerd volgens de methodes van Taylor. Aan het einde van de oorlog zal Michelin zowat 2000 vliegtuigen hebben gebouwd, waarvan de eerste 100 gratis en de rest aan kostprijs.
- **In 1916:** om het opstijgen van de vliegtuigen te vergemakkelijken stelt Michelin voor om in Aulnat een betonnen startbaan aan te leggen voor het leger. Deze 400 m lange en 20 m brede constructie is de eerste verharde vliegtuigbaan ter wereld. Het bedrijf richt ook een school op waar piloten worden opgeleid om bommen te werpen.
- **Van 1917 tot 1925:** Michelin publiceert de beroemde Guides des Champs de Bataille ('gidsen van de slagvelden'). De opbrengst van de boeken gaat naar het Œuvre pour la Repopulation française.
- **1919:** uitgave van een Gulden Boek als hulde aan de 3405 werknemers van Michelin die tijdens de Grote Oorlog gemobiliseerd waren.

Productieatelier van vliegtuigen van het type Bréguet-Michelin, juni 1917

L'AVENTURE MICHELIN

Inhoud

1/ DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR HET FRONTGEBIED	8
Met de auto	8
Met de trein	8
Met het vliegtuig	8
VOOR HET VERTREK	10
Klimaat	10
Nuttige adressen	10
Overnachten	11
Uit eten	12
WAT IS ER TE DOEN?	14
PRIKBORD	18
Agenda	18
Leestips	19

2/ DE GROTE OORLOG ONDER DE LOEP

DE GROTE OORLOG

Het ontstaan van de oorlog	24
De grote fasen van het conflict	28
<i>De grote generaals</i>	30
De oorlogswapens en hun gebruik	31
<i>Sleuteldata aan het westfront</i>	33
De slagvelden gisteren en vandaag	36

DE GROTE OORLOG IN VLAANDEREN EN ARTOIS

Van de invasie tot de stabilisatie van het westelijk front	38
De bezetting en de weerstand	42
Vruchteloze grote offensieven	43
Van de lente van 1918 tot aan de bevrijding	45
Talrijke herdenkingsplaatsen	46

3/ DE SLAGVELDEN VERKENNEN

1 WEST-VLAANDEREN EN DE GEVECHTEN BIJ IEPER

De leperboog	58
Poperinge en het zuiden van de leperboog	80
Diksmuide en de Slag aan de IJzer	96
Nieuwpoort	105
Oostende en de Belgische kust ...	114

2 LILLE EN DE GEVECHTEN IN FRANS-VLAANDEREN

Lille	128
Fromelles en Les Weppes	154
Les Monts de Flandre	176

3 DE GEVECHTEN IN PAS-DE-CALAIS

Arras	194
Notre-Dame de Lorette en het Franse mijnbekken	215
De offensieven van Bullecourt	244

4 VAN HENEGOUWEN TOT DE AVESNOIS

Cambrai	258
Le Cateau-Cambrésis	281
Maubeuge	291
Mons (Bergen)	296

5 DE FRANSE KUSTSTREEK ACHTER HET FRONT

Calais	306
De Opaalkust	314
Boulogne-sur-Mer	322
Le Touquet-Paris-Plage	329
Montreuil	336
Woordenlijst	342
Register	348
Tabel van facsimile's uit de Guides Michelin des Champs de bataille	357
Kaarten en stratenplannen	357

Naar de frontstreek reizen

Met de auto

AUTOSNELWEGEN

In België – De **E40** doorkruist het land van Brugge naar Luik via Gent en Brussel. De **E17** verbindt Antwerpen met Gent en Kortrijk. De **E411** loopt van Namen naar Aarlen, met in haar verlengde de **A6** naar Luxemburg. De **E25** verbindt Luik met Aarlen en de **E 19** loopt van Antwerpen naar Mons via Brussel.

In Frankrijk – De **A16** loopt van Dunkerque naar Parijs via Calais, Boulogne-sur-Mer en Le Touquet. De **A1** verbindt Lille (Rijsel) met Parijs en gaat voorbij Arras en Cambrai. Van Lille rijdt u naar Dunkerque via de **A25** en naar Valenciennes via de **A23**. De **A26** gaat van Calais naar Reims, over Arras, Béthune en Saint-Omer.

MICHELINKAARTEN

Departementskaarten 301 (Pas-de-Calais, Somme) en **302** (Nord).

Regionale kaarten 511 (Nord – Pas-de-Calais, Picardië) en **333** (Noord- en Midden-België).

Landkaarten Frankrijk 721 en **België 716**.

 Routeplanner:
www.viamichelin.nl.

Met de trein

GROTE TREINVERBINDINGEN

De hogesnelheidstrein rijdt in 35 min. van Brussel naar Lille. Er zijn

dagelijks meerdere verbindingen. Arras ligt 2.30 uur van Brussel, via Lille. Ook voor Amiens en Calais moet u over Lille rijden.

Informatie en reserveringen –
www.voyages-sncf.com
www.thalys.com

REGIONALE INTERCITYTREINEN

TER-treinen (trains express régionaux) rijden vanuit **Lille** naar Douai, Roubaix, Tourcoing, Armentières, Bailleul, Ascq, Hazebrouck, Cassel, Lens, Béthune, Maubeuge, en vanuit **Arras** naar Étaples, Le Touquet enz.

Informatie en reserveringen –
www.ter-sncf.com.

Met het vliegtuig

LUCHTHAVENS

Lille-Lesquin – ☎ +33 (0)891 673 210 (€ 0,23/min.) - www.lille.aeroport.fr.

Pendelbus naar het centrum (20 min.).

Zaventem – 12 km ten noordoosten van Brussel - ☎ 0900 70 000 (€ 0,50/min. uitsluitend vanuit België) of +32 (0)2 753 77 53 (vanuit het buitenland) - www.brusselsairport.be. Bussen van de STIB en trein naar het centrum.

Charleroi Brussel-Zuid – 46 km ten zuiden van Brussel - ☎ 0902 02 490 (uitsluitend vanuit België) of +32 (0)7 815 27 22 (vanuit het buitenland) - www.charleroi-airport.com. Pendelbus naar het stadscentrum (45 min.).

Voor het vertrek

Weerbericht

Internet – De weersvoorspelling voor de komende drie dagen in Frankrijk en België (rubriek 'Monde') en de verwachtingen op langere termijn vindt u op **www.meteo.fr**. Regionale weersverwachtingen voor België zijn te raadplegen op de **weerlijn van het K.M.I.** – ☎ +32 (0)90 02 70 02 – **www.meteo.be**

Nuttige adressen

LOKALE TOERISMEBUREAUS

De praktische gegevens van de lokale toerismebureaus staan in het adresboekje de rubriek 'Informatie' bij elke stad in het deel 'De slagvelden verkennen'.

Frankrijk

U vindt ze ook op **www.tourisme.fr**.

België

Vlaanderen: **www.visitflanders.com**.

Wallonië: **www.opt.be**.

KOEPELORGANISATIES

Toerisme Vlaanderen – Grasmak 61 – 1000 Brussel – ☎ +32 (0)2 504 03 00 – fax +32 (0)2 504 03 77 – **www.toerismevlaanderen.be**

Westtoer (West-Vlaams provinciebedrijf voor toerisme en recreatie) – Koning Albert I-laan 120 – 8200 Sint-Michiels – ☎ +32 (0)5030 55 00 – fax +32 (0)50 30 55 90 – **www.westtoer.be**

Fédération du Tourisme de la province du Hainaut – Rue des Clercs 31 – 7000 Mons – ☎ +32 (0)65 36 04 64 – fax +32 (0)65 33 57 32 – **www.hainauttourisme.be**

Comité régional de tourisme

Nord-Pas de Calais – 6 pl. Mendès-France – BP 99 – 59028 Lille

Cedex – ☎ +33 (0)3 20 14 57 57 – **www.tourisme-nordpasdecalais.fr**.

Comités départementaux de tourisme

Nord – 6 r. Gauthier-de-Châtillon – BP 1232 – 59013 Lille Cedex – ☎ +33 (0)3 20 57 59 59 – **www.tourisme-nord.fr**.

Pas-de-Calais – Rte de la Trésorerie – 62126 Wimille – ☎ +33 (0)3 21 10 34 60 – **www.pas-de-calais.com**.

DE GROTE OORLOG OP HET INTERNET

www.100jaar grooteoorlog.be

Een overzichtelijke site van de provincie West-Vlaanderen en Westtoer, die u op weg zet naar de sites van WO I, de gespecialiseerde musea en bezoekerscentra, de evenementen rond 14-18 en tips om te logeren. Het project '100 jaar Groote Oorlog' wil de bezoekers bewust maken van het thema 'Nooit meer oorlog' én het WO I-erfgoed laten ontdekken.

www.1914-1918-online.net – Een grootscheeps project waaraan meer dan 90 historici uit 21 landen meewerken en dat tot doel heeft een online-encyclopedie te maken over de Eerste Wereldoorlog, die voor iedereen gratis toegankelijk zal zijn. Interessant is dat de projectleiders Duitse historici zijn en dat de financiering hoofdzakelijk uit Duitsland komt.

www.1418herdacht.be – Acties en evenementen rond de herdenking van WO I, virtuele tentoonstelling enz.

www.cwgc.org – Site van de Commonwealth War Graves Commission.

www.lastpost.be – Over de Last Post Association, die elke avond om klokslag 8.00 u The Last Post speelt onder de Menenpoort in Ieper.

DE REIS VOORBEREIDEN

www.ijzertoren.org – site van het IJzerbedevaartcomité, met activiteitenkalender en historische documentatie.

www.wo1.be – Wereldoorlog I in de Westhoek: database, evenementen, geschiedenis, literatuurlijst enz.

www.westernfrontassociation.com – Goedgedocumenteerde historische site van de Western Front Association.

www.cheminsdememoire.gouv.fr – Site van het Franse ministerie van Defensie over het herdenkingstoerisme (ook in het Engels).

www.memoiredeshommes.sga.defense.gouv.fr – Individuele fiches van meer dan een miljoen soldaten die sneuvelden in de strijd en daarvoor de vermelding 'Mort pour la France' kregen. U kunt op deze site ook de Journaux de Marches et Opérations (JMO), een soort logboeken van de Franse eenheden, online raadplegen.

www.ecpad.fr – Video- en fotoarchief van het Établissement de communication et de production audiovisuelle de la Défense, ook over La Grande Guerre.

www.crid1418.org – Franse site van het Collectif de recherche international et de débat sur la guerre de 1914-1918. Getuigenissen, bibliografie, filmografie, kalender van colloquia en andere evenementen rond de Grote Oorlog.

www.guerre1418.fr – Repertorium van talrijke, hoofdzakelijk Frans- en Engelstalige internetsites en andere multimediale bronnen over de Eerste Wereldoorlog.

INFORMATIE VOOR REIZIGERS MET EEN HANDICAP

In deze gids geeft het symbool plaatsen aan die toegankelijk

zijn voor mensen met een beperkte mobiliteit. De mate van toegankelijkheid en de ontvangstmogelijkheden kunnen evenwel sterk verschillen van plaats tot plaats. Daarom is het raadzaam om telefonisch te informeren vooraleer de verplaatsing te maken.

Verenigingen

Infopunt Toegankelijk Reizen – Grasmarkt 61 – 1000 Brussel - ☎ +32 (0)70 23 30 50 – fax +32 (0)70 23 30 51 – www.toegankelijkreizen.be
Deze organisatie biedt allerlei informatie aan de gehandicapte reiziger i.v.m. verblijfsaccommodatie, vervoer, attracties, musea enz.

Association Tourisme et Handicaps – 43 r. Max-Dormoy - 75018 Paris - ☎ +33 (0)1 44 11 10 41 - www.tourisme-handicaps.org.

Association des paralysés de France (APF) – 17 bd Auguste-Blanqui - 75013 Paris - ☎ +33 (0)1 40 78 69 00 - www.apf.asso.fr.

APF du Nord – 231 r. Nationale - 59000 Lille - ☎ +33 (0)3 20 57 99 84.

APF du Pas-de-Calais – 183 r. de l'Abregain - BP 30004 - 62800 Liévin - ☎ +33 (0)3 21 57 19 68.

Toeristische infrastructuur

België – Inlichtingen op: www.accessinfo.be, www.toevla.be, www.museumsite.be.

Frankrijk – De adressen die het label 'Tourisme et Handicap' kregen, vindt u terug op <http://nl.franceguide.com> (rubriek 'Thema's'). Een andere interessante site is: <http://tourisme.handicap.fr>.

Vervoer

Trein – Hulp voor gehandicapte reizigers: **SNCF Accès Plus** - ☎ 0890 640 650 (€ 0,11/min., uitsluitend vanuit Frankrijk) - www.accessibilite.sncf.com.

Vliegtuig – Hulpdienst **Saphir** - ☎ 0820 01 24 24 (€ 0,12 €/min., uitsluitend vanuit Frankrijk) - www.airfrance.fr.

DE GROTE GENERAALS	BLZ. 30
WOORDENLIJST	BLZ. 342

De Grote Oorlog

Voor historici is het moeilijk om een eeuw later uit te leggen waarom Europa en vervolgens een groot deel van de wereld ooit aan deze oorlog zijn begonnen. In de ingewikkelde alchemie van gebeurtenissen die voorafging aan de uitbarsting in de zomer van 1914, wordt meestal een onderscheid gemaakt tussen de oorzaken op lange termijn en de onmiddellijke aanleiding, al lijkt deze opdeling vrij geforceerd, want het was net de verstrengeling van motieven die uiteindelijk de doorslag gaf.

Het ontstaan van de oorlog

DE LONT AAN HET KRUITVAT: EEN MOORD

Op **28 juni 1914** wordt aartshertog Frans-Ferdinand, de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije, samen met zijn vrouw Sophie vermoord in Sarajevo. Op 31 juli, een maand later, is het lot van de wereld bezegeld. Hoe kan een gewone **Balkan crisis** - zoals Europa er meerdere kent sinds 1878 - uitgroeien tot een algemeen conflict? De diplomatieke allianties spelen een nefaste rol. Oostenrijk wil afrekenen met het kleine Servië dat al decennia lang voor onrust zorgt aan de zuid-oostelijke grens. Servië krijgt echter de volle steun van Rusland, dat zich opwerpt als beschermer van de zuidelijke Slaven. Frankrijk geeft in het kader van de **Triple Entente** garanties aan Rusland, terwijl Duitsland Oostenrijk zijn steun toezegt in naam van de **Drievoudige Alliantie**.

Er zitten nochtans zwakke schakels in deze ketting van allianties. Italië, dat zich meteen aan de zijde van de Duitse en Oostenrijkse keizerrijken zou moeten scharen, laat het afwe-

ten. En het is wachten tot de invasie in België vooraleer de Britten het Frans-Russische bondgenootschap komen versterken. Toch heeft de rigiditeit van de defensieve allianties zeker een rol gespeeld.

De spiraal van oorlogsverklaringen eind juli 1914 is tekenend voor de snelheid waarmee de crisis om zich heen grijpt. Na het Oostenrijks-Hongaarse ultimatum van 23 juli aan Servië **verklaart Oostenrijk-Hongarije Servië de oorlog op 28 juli**, in de hoop het conflict te kunnen beperken tot dit ene land. Rusland mobiliseert echter al op 30 juli en, als antwoord daarop, verklaart Duitsland op 1 augustus de oorlog aan Rusland. De Duitsers hebben aan een pseudo-bombardement op Karlsruhe genoeg om ook Frankrijk de oorlog te verklaren, op 3 augustus 1914.

In beide kampen bestaan dus gestructureerde allianties, maar er is meer nodig om staatsleiders in een oorlog te doen stappen.

DIEPERLIGGENDE GRONDEN

Dat de bewindvoerders zich zo vlug in een conflict laten betrekken, komt omdat zij ervan overtuigd zijn - overeenkomstig de logica van het 19de-eeuwse politieke denken - dat

De moord op de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije en diens vrouw in Sarajevo
 Fototeca / Leemage

een oorlog een geëigend instrument is om internationale geschillen te regelen. De **bewapeningswedloop** van de jaren 1895-1912 was trouwens al een aanwijzing. De publieke opinie accepteert het idee van een oorlog om twee redenen. Om te beginnen heerst er een soort van berustend **fatalisme**: men denkt dat een oorlog onvermijdelijk is geworden nu de internationale spanningen hoog zijn opgelopen door de Marokkaanse crisissen van 1905 en 1911, die het **nationalisme** hebben versterkt. Nog belangrijker in deze kettingreactie van Russische, Oostenrijks-Hongaarse, Duitse en Franse mobilisaties is, dat elke afzonderlijke natie zich bedreigd voelt en **zelfverdediging** bijgevolg gewettigd lijkt. De Europese volkeren stemmen in met een defensieve oorlog die zij, al dan niet terecht, als onvermijdelijk beschouwen.

DE AANWEZIGE MACHTEN

Met uitzondering van Servië zijn de tenoren van het conflict de landen die het meest hebben geprofiteerd van de industriële revolutie. Zij behoren

tot de zeer besloten club van wereldheersers, ook al omdat ze immense koloniale territoria controleren. De rijkdommen die ze sinds 1815 hebben vergaard, maken het mogelijk om deze lange, dure oorlog te financieren.

De eerste antagonisten

– In 1913 is **Groot-Brittannië** als industriële mogendheid voorbijgestoken door de Verenigde Staten en Duitsland, maar het blijft veruit de grootste economische macht op deze planeet. De inkomsten uit buitenlandse beleggingen compenseren ruimschoots het commerciële deficit. Bovendien regeert Groot-Brittannië over een Empire met 450 miljoen inwoners, terwijl op de Britse eilanden zelf slechts zowat 40 miljoen mensen wonen.

– Met zijn 67 miljoen inwoners is **Duitsland** de grootste industriemacht in Europa. Dat leidt ertoe dat het land nu 'zijn plaats onder de zon' opeist, zoals Wilhelm II het uitdrukt. De keizer steekt van wal met zijn expansionistische Weltpolitik ('wereldpolitiek') en eist met name meer kolonies.

Ieper en de Ieperboog

Ieper Salient

34.943 inwoners – West-Vlaanderen

ADRESBOEKJE BLZ. 79

INFORMATIE

Toerisme Ieper – Lakenhallen, Grote Markt 34 - ☎ 057 23 92 20 - www.toerismeieper.be - ma.-za. 9.00-18.00 u, zo. 10.00-18.00 u (16 nov.-31 maart: gesloten om 17.00 u).

SITUERING

Kaart blz. 52-53, AB2 – Michelinkaarten 716, B3, en 533, C17. Ieper ligt halverwege tussen Kortrijk en Poperinge (in Kortrijk de A19 nemen, afrit 4, en dan de N37. Ofwel via de N38 uit Poperinge, de N8 uit Veurne, de N369 uit Diksmuide of de N336 uit Komen en vanaf de Franse grens.

AANRADERS

Het museum In Flanders Fields; de lakenhalle; de dagelijkse ceremonie van de Last Post aan de Menenpoort; het Tyne Cot military cemetery.

Ieper was tijdens de middeleeuwen een bloeiende handelsstad en, samen met Brugge en Gent, een van de wereldcentra van de lakennijverheid. De lakenhalle, de Sint-Maartenskathedraal en de indrukwekkende vestingen getuigen van dat rijke verleden. De stad werd in 1914-1918 bijna volledig vernield en heropgebouwd in neogotische stijl, omgeven door een groene gordel die erg op prijs wordt gesteld door wandelaars en fietsers. De dagelijkse ceremonie aan de Menenpoort, het grootste oorlogsmonument in het noorden van Europa, is een van die onuitwisbare sporen die de Britse troepen achterlieten op de Vlaamse bodem.

Bezichtigen Stratenplan

★★ MUSEUM IN FLANDERS FIELDS AB1

☎ 057 23 92 20 - www.inflandersfields.be - ♿ - 1 april-15 nov.: 10.00-18.00 u; de rest van het jaar: dag. behalve ma. 10.00-17.00 u (kassa sluit 1 uur vroeger) - gesl. 3 weken na de kerstvakantie - € 8 (- 7 jaar gratis).

Het volledig gerenoveerde, uitgebreide en herdachte museum schetst op een boeiende wijze de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog. Het conflict wordt vanuit een intimistische hoek benaderd en de ervaringen van Jan met de pet staan centraal. Dit interactieve museum geeft zijn bezoekers de kans de Grote Oorlog zelf te 'belevén'.

Voorwerpen, foto's en films worden op een vernieuwende, verzorgde manier gepresenteerd, en hun selectie is het resultaat van een pedagogische vooringenomenheid. De vijf werelddelen en de vijftig landen en culturen die betrokken waren bij de oorlog in Vlaanderen, komen in het museum aan bod.

De ceremonie van de Last Post is een dagelijks ritueel aan de Menenpoort te Ieper, om 20.00 u.
M. Sheil / Michelin

1

De bezoekers worden geconfronteerd met hun gelijken, met gewone mensen die 100 jaar geleden de oorlog meemaakten: meer dan **3000 getuigenissen** van soldaten, verpleegsters, vluchtelingen, kinderen enz. passeren de revue. De rondgang voert ook naar de **top van het belfort**, waar u kunt genieten van het uitzicht op de stad en op de slagvelden in het omliggende.

Wandelen **Stratenplan**

 Groene wandelroute op het stratenplan blz. 60.

Sint-Maartenskathedraal AB1

De kathedraal (13de-15de eeuw) werd tijdens de oorlog verwoest en later heropgebouwd in de oorspronkelijke stijl. Tijdens de reconstructie werden echter delen toegevoegd die voor 1914 niet bestonden, zoals de torenspits. Het **roosvenster** in het zuidelijke transept is een geschenk van het Britse leger en van de Royal Air Force aan koning Albert I, uit 1935.

Meteen bij het binnenkomen links, voor de doopkapel, kunt u albasten beelden uit de 17de-eeuw bewonderen.

De kapel van het Heilig Sacrament, achter de triomfboog, herbergt een veel-luik uit de 16de eeuw met taferelen uit het lijdensverhaal. Achter het altaar illustreren foto's de vernielingen en de wederopbouw. Tegen een muur onder het orgel, in het noordelijke transept, hangt een **Britse gedenkplaat** voor de gesneuvelde soldaten. De tekst is opgesteld in het Engels en het Latijn.

Vier andere, gelijkaardige gedenkplaten van de Commonwealth War Graves Commission hangen in Brussel, Mechelen, Bergen en Antwerpen. Op de muur van het zuidelijke transept, links van het roosvenster, hangt een gedenkplaat voor de Franse soldaten die de dood vonden in Vlaanderen.

Naast de kathedraal, aan de kant van het Vandenpeereboomplein, toont een **glyptotheek** enkele fragmenten van de oorspronkelijke kathedraal (metsel- en beeldhouwwerk), die na de bombardementen werden gered.

WEST-VLAANDEREN EN DE GEVECHTEN BIJ IEPER

Loop langs de gevel van het theatergebouw en sla daarna links af.

St George's Memorial Church A1

Okt.-maart: 9.30-16.00 u; april-sept.: 9.30-20.00 u.

Deze **anglicaanse kerk** werd ontworpen door sir Reginald Blomfield. Ze werd gebouwd na een oproep van maarschalk French, commandant van het 1ste Britse Legerkorps in 1914 en 1st Earl of Ypres. De kerk is het centrum van het Britse herdenkingstoerisme (van beide wereldoorlogen) in Ieper. Haar geschiedenis begon toen vele Britten de verwoeste Ieperboog en de plaatsen waar hun geliefden sneuvelden of verdwenen, kwamen bezoeken. De anglicaanse gemeenschap in Ieper – tuiniers, metselaars en bedienden van de Wargrave Commission – was toen geconcentreerd in de buurt van de Elverdingestraat en het Vandenpeereboomplein. Die Britse inwoners van de stad hadden niet alleen een plaats nodig waar zij hun godsdienst konden

OVERNACHTEN

- Albion Hotel..... ①
- Kasteelhof 't Hooghe..... ④
- 't Zwaard..... ⑦

UIT ETEN

- Bistro Regina..... ①
- In 't Klein Stadhuis..... ⑦

HET BOEK VAN DOOX

In een vitrinekast achter in Saint-Georges Church kunt u het boek van Doox zien liggen. 'Doox' was de bijnaam van tweede luitenant **Charles Dean Prangle** (van het Lincolnshire Regiment), de zoon van eerwaarde Charles Prangle uit de regio Norfolk. Charles Dean sneuvelde op 25 september 1916 tijdens de Slag bij Flers–Courcellette, in Frankrijk. Kalligraaf en kunstenaar George Smith maakte voor de vader van de soldaat dit boek. De naam 'Doox' staat op elke bladzijde en de boekomslag is gemaakt met de schors van een boom die bij het rectoraat van vader Prangle stond.

beleven, maar aansluitend ook een schoolgebouw voor hun kinderen. De school werd na WO II echter definitief gesloten.

Voor de bouw van de kerk werd geld ingezameld door de Ypres League, een vereniging die in Groot-Brittannië werd opgericht om de herinnering aan de Ieperboog levend te houden. De League berichtte in het thuisland ook over de wederopbouw, met haar krant *The Ypres Times*. De eerste steen van de kerk werd gelegd op 24 juli 1927 (de dag waarop de Menenpoort werd ingehuldigd), door Lord Plumer. St George's Church werd ingewijd op 24 maart 1929 en doet nog steeds dienst als parochiekerk en als herdenkingsplaats. Het kruis op de gevel herinnert aan het Cross of Sacrifice dat op de Britse begraafplaatsen staat; de **glas-in-loodramen**, die gewijd zijn aan de Britse eenheden, trekken veel bezoekers. Sommige mensen komen zich bezinnen bij de individuele gedenkplaten en objecten die het resultaat zijn van schenkingen ter nagedachtenis van een persoon of van een regiment.

Elk jaar op **Anzac Day** (25 april) vindt in de kerk een ceremonie plaats waarop de ambassadeur van Australië en die van Nieuw-Zeeland aanwezig zijn.

Keer terug naar het St.-Maartensplein. Loop langs de lakenhalle, steek de Grote Markt over en neem de Meensestraat, die naar de Menenpoort leidt.

★ Menenpoort B1

De Menenpoort is het symbool bij uitstek van het engagement van de Britten in de Grote Oorlog; het is bovendien een van de beroemdste oorlogsmonumenten van het *Western front*.

De stadspoort werd aanvankelijk 'Hangwaertpoort' en later 'Antwerpenpoort' genoemd; ze opende al sinds de middeleeuwen de weg naar Menen. In 1914 werd de middeleeuwse poort alleen nog aangegeven door twee leeuwen aan beide kanten van de weg. Die eeuwenoude leeuwen werden na de oorlog geschonken aan het Australian War Memorial in Canberra, de Australische hoofdstad. De Tommy's kwamen de Ieperboog binnen via een gat in de vestingen, naast de huidige poort.

De majestueuze **triumfboog** werd ingehuldigd in 1927 in aanwezigheid van koning Albert I. Het monument werd ontworpen door sir Reginald Blomfield. Het is opgedragen aan de Britse militaire slachtoffers van de Grote Oorlog: op de muren staan de namen van 54.896 soldaten die sneuvelden tussen 1914 en 15 augustus 1917. De namen van hen die sneuvelden tussen 16 augustus 1917 en het einde van de oorlog staan op het monument van Tyne Cot. Boven op de boog prijkt een Britse leeuw en het geheel wordt omlijst door twee sobere tuinen.

Bekijk boven aan de noordelijke trap de **gedenkplaat Ross Bastiaan**: deze Australische tandarts en beeldhouwer maakte bas-reliëfs met landkaarten en didactische uitleg over elke grote veldslag waarin de Australiërs vochten. Aan de zuidkant herinnert een andere **gedenkplaat** aan de deelname van

WEST-VLAANDEREN EN DE GEVECHTEN BIJ IEPER

de 130.000 soldaten van het **Indiase expeditieleger** dat slag leverde in Vlaanderen en in Noord-Frankrijk. Slechtienden kunnen dankzij een maquette de architectuur van de Menenpoort op de tast ontdekken en de bijbehorende informatie lezen in brailleschrift.

In 1927 speelden de **bugels** (een soort klaroenen) van de Somerset Light Infantry bij de inhuldiging van de Menenpoort de Last Post, oorspronkelijk een militaire sonnerie die het einde van de dag aankondigde. Vanaf 11 november 1929 werd **het spelen van de Last Post een dagelijkse ceremonie**, die alleen werd onderbroken tijdens de Duitse bezetting in WO II. De ceremonie is voor iedereen toegankelijk en vindt elke avond plaats om 20.00 u (*zie de Agenda blz. 79*).

★ Lakenhalle AB1

De lakenhalle, die in 1304 werd afgewerkt, deed dienst als marktplaats en als overdekt stapelhuis. Het gebouw lag aan de Ieperlee, die toen nog bevaarbaar was (nu is de waterloop overdekt). Ieper was immers een havenstad. De lakenhalle was het middelpunt van de handel die van Ieper een welvarende stad maakte.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het gebouw helemaal vernield, met uitzondering van een stukje van de toren en van enkele muren. De reconstructie gaf aanleiding tot heel wat discussie: de Britten wilden de ruïnes van Ieper onaangeroerd laten, als blijvende getuigen van de wreedheid van de oorlog. De binnenstad bleef dus aanvankelijk in puin liggen, maar werd uiteindelijk toch heropgebouwd, zoals de Ieperlingen en de hele Belgische bevolking dat wilden. De architecten Coomans en Pauwels werden belast met de wederopbouw van de lakenhalle in de oorspronkelijke stijl. Het gebouw heeft de vorm van een lange rechthoek met twee smalle binnenplaatsen. De 125 m lange gevel wordt onderbroken door een vierkant, 70 m hoog **belfort**, geflankeerd door vier torentjes. De torenspits met campanile en draak uit 1692 is volledig identiek aan het origineel. Rechts naast de lakenhalle staat het elegante **Nieuwerck**, een renaissancegebouw uit 1619 dat oorspronkelijk dienstdeed als schepenhuis.

Monument voor de gesneuvelden A1

In de Jules Coomansstraat, achter de lakenhalle, staat het monument voor de gesneuvelden, een prachtig bronzen ensemble dat omlijst wordt door vier Belgische soldaten. In het midden ziet u een stervende soldaat in de armen van twee vrouwen, terwijl een allegorische Overwinning hem een lauwerkrans boven het hoofd houdt. Links herinnert een gedenkplaat aan de acties van het 13th Belgian Field Artillery. In totaal verloor het Belgische leger 38.000 soldaten in de Grote Oorlog.

Wat is er nog te zien? **Stratenplan**

Oevers van de Majoorgracht

 Langs de oevers van de Majoorgracht loopt een bewegwijzerd pad met vertrek aan de Menenpoort. Het pad volgt de **vestingen** in zuidelijke richting. Vlak bij de vestingmuren ligt de **ijskelder**: een cilindrische kelder waarin ijsblokken werden bewaard die men bij vriesweer uit de grachten haalde. Het ijs werd gebruikt om voedingswaren te bewaren of voor lokale anesthesie (*rondleidingen - inl. in het toerismebureau*).

De wandeling leidt vervolgens naar de **Rijselpoort**, in het zuiden van de stad. Net voor deze stadspoort staat het **Poortwachtershuis**, met zijn over-

LA GRANDE-PLACE D'YPRES, UN JOUR DE MARCHÉ. (Photo Antong, Ypres.)

Dans la même rue, à gauche, au n° 66, existait encore, en juillet 1919, la façade du XVIIIe siècle que représentent les photos ci-contre; elle était ornée des statues de la Vierge et de saint François, sous des niches à coquille bordées de sculptures.

On débouche sur la Grande-Place et on voit à droite les ruines imposantes du Nieuwerk et des Halles.

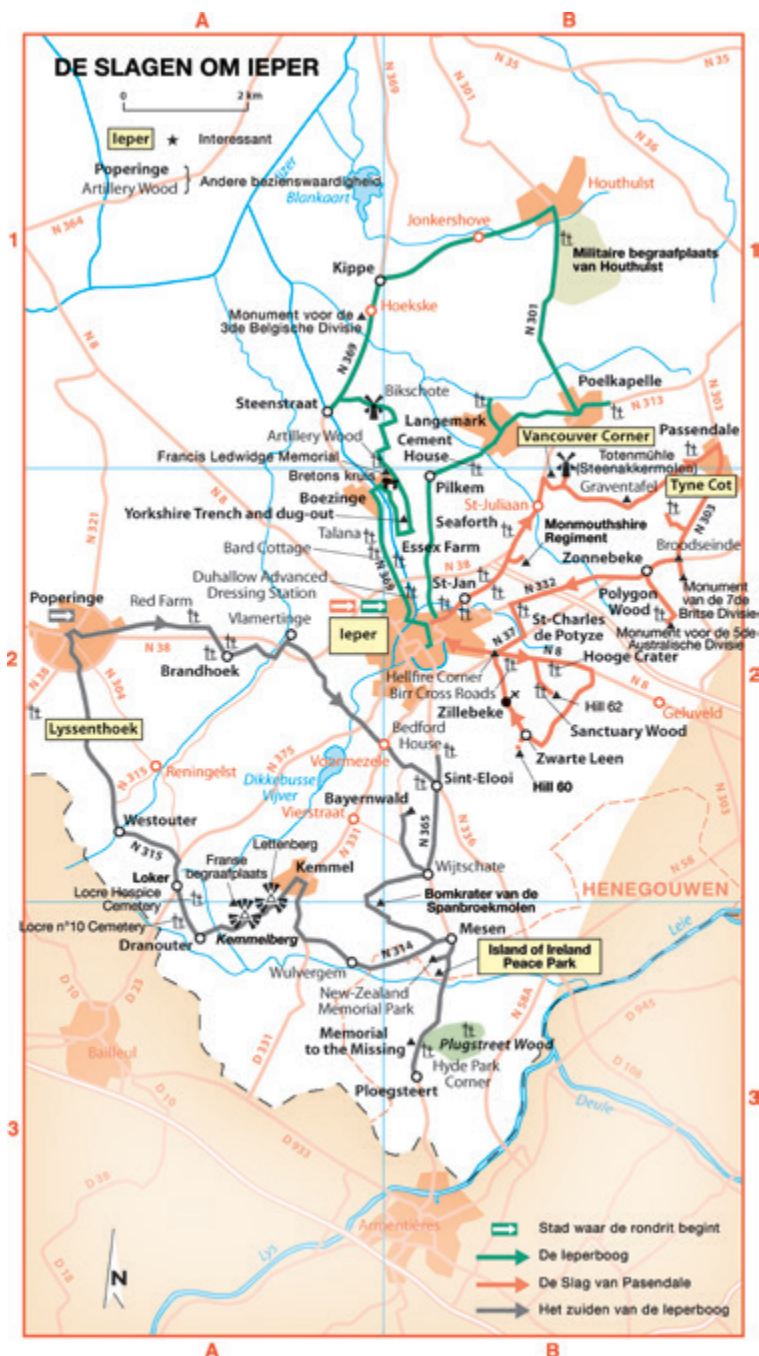
CE QU'EN ONT FAIT LES ARTILLEURS ALLEMANDS.

DE RAVAGE NA DE BOMBARDEMENTEN

In april 1915 wordt in Ieper maar al te duidelijk tot welke verwoestingen de Dicke Bertha, de Duitse houwitser van 420 mm, in staat is. De inwoners ontvluchten massaal hun stad. Het belfort van de lakenhalle staat op dat moment nog overeind; drie jaar later resten van de toren alleen nog fragmenten.

WEST-VLAANDEREN EN DE GEVECHTEN BIJ IEPER

welfde zaal waar de officieren van de legerstaf van generaal Plumer de aanval van 7 juni 1917 zouden hebben voorbereid. Die werd ingeluid door de explosie van 19 mijnen onder de Duitse loopgraven (*rondleidingen - inl. in het toerismebureau*).

Naast de Rijselfoort ziet u een lage deur ter hoogte van het trottoir: die leidt naar de **saskamer** van de sluizen waarmee het waterpeil van de Ieperlee werd gecontroleerd. Deze waterweg was tot in de 15de eeuw bevaarbaar, maar is nu overdekt (*bezichtiging uitsluitend met een gids*).

Enkele meters verderop ligt het **Ramparts military cemetery**, een minuscule begraafplaats van de Commonwealth, die vanaf 1914 door de Franse troepen werd aangelegd op vroegere loopgraven. Nu liggen hier geen Franse zerken meer omdat de stoffelijke resten van Franse soldaten elders werden gegroeped.

Wandel verder langs de Majoorgracht en langs de middeleeuwse resten van de **Leeuwentoren** en van de **Predikherentoren**, naar de **Esplanade**, waar het **Kruitmagazijn** ligt. Dat dateert van 1817: het werd door het Nederlandse leger gebouwd onder Willem I, op de funderingen van een oud, Frans kruitmagazijn. Het gebouw overleefde de Eerste Wereldoorlog en werd in 1998 gerestaureerd (*rondleidingen - inl. in het toerismebureau*).

Rondritten Kaart van de gevechten bij Ieper

1

★ DE IEPERBOOG AB1-2

► Rondrit van 47 km met vertrek in Ieper, groen ingekleurd op de kaart hiernaast. Verlaat Ieper in noordelijke richting via de Diksmuidsestraat, steek het kanaal over en sla links af naar de Brugseweg (N313). Aan het einde van het kanaal Ieper-IJzer (Ieperleekanaal) de Diksmuidseweg nemen, die een bocht vormt.

Het Britse expeditiekorps doopte deze plek '**Tattenham Corner**', een naam die verwijst naar de laatste bocht op de renbaan van Epsom (Groot-Brittannië). Tijdens de derby van 4 juni 1913 liep suffragette **Emily Davison** op die plek dodelijke verwondingen op toen ze zich onder de hoeven van het paard van de Britse koning wierp. Haar offer inspireerde de Tommy's om deze plek, langs waar ze naar het slagveld gingen, een naam te geven.

Rijd door tot aan de eerste rotonde, die vroeger **Salvation Corner** heette, omdat er een barak stond van het Leger des Heils waar de soldaten op weg naar het front hun dorst konden lessen.

Neem de richting Boezinge via de N369 langs het kanaal.

Aan uw rechterzijde passeert u een eerste begraafplaats, het **Duhallow Advanced Dressing Station**, een voormalige Ierse medische hulppost. Links van het Cross of Sacrifice ziet u een reeks graven in een halve cirkel: zij lagen vroeger op de begraafplaats van de boerderij van Malakoff, ten noordwesten van Ieper.

Net voor de wegbrug (N38) rechts parkeren bij het Essex Farm cemetery.

Essex Farm cemetery B2

Een van de belangrijkste herdenkingsplaatsen in Vlaanderen. Achter de rij bomen langs de weg staat een imposante **obelisk** die opgedragen is aan de mannen van de 49th West Riding Division, die vele maanden aan de oevers van dit kanaal gelegerd lagen. Via een klein bruggetje komt u bij een reeks Britse bunkers aan de overzijde van het kanaal. Ze werden gebouwd tussen 1916 en 1917. De bunkers werden na de oorlog tijdelijk bewoond door burgerlijke vluchtelingen.

WEST-VLAANDEREN EN DE GEVECHTEN BIJ IEPER

De begraafplaats ligt exact op de plaats waar een **medische hulppost** stond. Gewonden kregen er de eerste zorgen, voor ze werden overgebracht naar een 'sorteerstation' waar een arts besliste over hun verdere lot. Op 3 mei 1915 schreef de Canadese luitenant-kolonel en arts **John McCrae** hier, verscholen in een van de bewaard gebleven betonnen bunkers, het beroemdste oorlogsgedicht ooit, *In Flanders Fields* (zie blz. 318). Het gedicht is hier trouwens ook te zien. Een ontroerend graf is dat van een van de jongste soldaten uit de oorlog, die illegaal dienst nam aan het front: mitrailleur **Valentin Strudwick**. Hij sneuvelde op 14 januari 1916 en was toen 15 jaar oud (*plot I, rij U, graf 8*). *Blijf de richting Boezinge volgen.*

Wat verderop links ziet u het **Bard Cottage Cemetery**. Nog een kilometer verder ligt links, te midden van de velden, het **Talana Farm Cemetery**. *Even later gaat u aan de kruising rechtsaf, om Boezinge binnen te rijden.*

Boezinge A2

Het dorp werd in oktober 1914 helemaal in de as gelegd door de Duitsers, toen die hier een korte inval deden. Boezinge vormde de **noordelijke grens van de Britse zone**. Op de hoek van de N369 en de Brugstraat staat trouwens een **demarcatiepaal**. Tijdens de oorlog was het gebied te noorden van deze paal in handen van het Franse en Belgische leger, die hier in 1917 tijdens de Derde Slag om Ieper een mooi succes behaalden: ze slaagden erin het kanaal over te steken en vaste voet aan wal te krijgen op de oostelijke oever. Net naast de paal, aan de ingang van een privétuin, zijn de resten te zien van een Duitse mortier die boven de haag uitsteekt en die door de lokale bevolking de 'Kleine Bertha' wordt genoemd.

Rijd verder naar de brug, steek die over en neem de richting Langemark. Neem daarna de tweede rechts (Oostkaai). Volg de rechteroever van het kanaal en sla daarna links af naar de Bargiestraat. Na een nieuwe bocht naar links in de industriezone parkeren bij het bord dat de Yorkshire Trench and dug-out aangeeft.

Yorkshire trench and dug-out – Dag. geopend - gratis. Deze site werd in 1992 geopend na een toevallige ontdekking. Een groep amateurarcheologen onderzocht de plek en vond een uitgestrekt ondergronds complex dat dateerde van voor de aanleg van de industriezone. Een groot aantal tunnels en voorwerpen werd teruggevonden en gedocumenteerd. U ziet hier bijvoorbeeld een militaire post van de 2de linie die in juli 1915 een **loopgraaf van de 1ste linie** werd. De tunnels deden tijdens de Derde Slag om Ieper dienst als commandopost.

Vervolg uw weg langs de Bargiestraat en sla rechts af naar de Langemarkseweg. Na 1500 m komt u bij een kruisbeeld.

Bretons kruis – Dit vreemde monument, dat ook 'Carrefour des Roses' of 'Calvaire breton' wordt genoemd, is opgedragen aan de 87ste Franse Territoriale Divisie en de 45ste Algerijnse Divisie. Het monument dateert van 1929 en werd opgericht als gevolg van de Franse politiek om de gesneuvelde soldaten te hergroeperen. Het vier eeuwen oude kruis komt uit het dorp Louargat (Côtes d'Armor) en werd naar Boezinge gebracht samen met een reeks stenen en een 8 ton zware dolmen uit Héninbihan (Côtes d'Armor). Een bronzen gedenkplaat verwijst naar de dodelijke Duitse gasaanval op 22 april 1915, tijdens de Tweede Slag om Ieper.

Aan het kruispunt van het monument links de Poezelstraat nemen. Al snel zal een Ierse vlag uw aandacht trekken.

Francis Ledwidge Memorial – Deze Ierse nationalist en oorlogsdichter wordt ook de 'Poet of the Blackbird' genoemd. Hij sneuvelde in Boezinge op de eerste dag van de Slag van Passendale (31 juli 1917). Zijn lichaam rust op het Artillery

Wood Cemetery, dat vlakbij ligt en bewegwijzerd is vanaf dit monument.

Blijf de Poezelstraat volgen.

Het **Artillery Wood Cemetery** ligt aan de linkerzijde. Hier rust de dichter Francis Ledwidge (*plot II, rij B, graf 5*). Een andere Engelstalige dichter, **Hedd Wyn** uit Wales, werd dezelfde dag gedood tijdens dezelfde veldslag; hij ligt hier vlakbij (*rij F, graf 11*), onder zijn echte naam: Ellis Humphrey Evans. In Janeville, ten noorden van Dublin, is een museum gewijd aan Francis Ledwidge (www.francisledwidge.com).

Neem de eerste straat rechts en dan links de Slaaktestraat.

Onderweg ziet u links de grootste Duitse **bunker** van de Ieperboog liggen, een voormalige communicatiepost. In de omgeving liggen nog zes andere bunkers; ze maken deel uit van een groter geheel dat door de Duitsers werd aangelegd in de winter van 1915-1916 om hun verdediging te versterken, ook achter het front.

Neem de Sasstraat (de eerste straat rechts), en dan de eerste links (Molenstraat). Bewonder de **molen van Bikschote** (Beeuwsaert Molen), waarvan het eerste exemplaar dateerde van 1635. De Fransen noemden hem de 'Moulin Bleu'. Zijn ligging op een hoogte maakte de molen ideaal als observatiepost tijdens WO I. Hij werd vernield tijdens de eerste gasaanval in 1915 en heropgebouwd. *Om terug bij het kanaal Ieper-IJzer (het Ieperleekanaal) te komen links de N369 nemen naar de Steenstraat.*

Steenstraat A1

Volg de rechteroever van het kanaal. Hier lagen de verste Franse linies toen op 22 april 1915 de gasaanval begon. De 87ste Divisie trok zich terug op de overzijde van het kanaal en het zou tot 15 mei duren eer de rechteroever werd heroverd. Let in de **Steenstraat** op de **Vauthier-grenspaal**, die het einde van de Franse zone en de overgang naar de zone van het Belgische grenadiersregiment aangeeft. Een gedenkplaat (*Lotzstraat nr. 15*) en een obelisk (*Grenadierstraat, rechts*) brengen hun hulde.

Voorbij het kanaal parkeren op het parkeerterrein van de tavernen. Net ernaast staat het merkwaardige **monument voor de gebroeders Van Raemdonck**. De kruisen op het monument zijn gemaakt met stenen van een Duitse bunker die de broers aanvielen in maart 1917 (zie *kadertekst*).

Op de hoek van de N369 en de Grenadierstraat staat een imposant metalen

DE LEGENDE VAN DE GEBROEDERS VAN RAEMDONCK

Edward en Frans Van Raemdonck uit Temse waren beiden sergeant bij het 24ste Linieregiment. Op 26 maart 1917, na een nachtelijke aanval op de Duitse bunker het Stampkot, bij de Steenstraat, werden de broers volgens de legende gedood door een Duitse obus. Dit gebeurde nadat de ene broer had gepoogd de andere, die gewond was door mitrailleurvuur, te redden. De volgende dag werden hun verstengelde lijken teruggevonden in het 'niemandsland'. Frans was een fervente flamingant – Hij schreef: 'En als ik val, dan eerst voor Vlaanderen' – en na hun dood werden de broers als helden ingehaald door de nationalistische beweging. Volgens getuigen werden hun lichamen echter pas na een tiental dagen teruggevonden en lagen ze niet op dezelfde plek. De suggestieve kracht van een tekening van Joe English, die de broers toonde in een innige omhelzing, hielp echter de mythe van het Vlaamse offer in stand houden. De broers werden in 1932 samen met hun Waalse vriend Aimé Fiévez begraven in de crypte van de IJzertoren te Diksmuide.

Tourcoing tijdens de oorlog

DE BEZETTING

De eerste Duitse invallen op het grondgebied van de gemeente gebeuren vanaf 23 augustus 1914, maar de eigenlijke bezetting begint op **12 oktober**, als de vijandelijke troepen de stad binnentrekken en het stadsbestuur de opdracht krijgt alle mobiliseerbare mannen onmiddellijk te evacueren. Er wordt een lijst gemaakt van **gijzelaars** onder de lokale notabelen en de Duitsers eisen een losgeld als bijdrage aan de oorlog. Op verdenking van spionage wordt de lokale bevolking hard aangepakt, zoals schrijver Jean Maucière verhaalt in zijn roman *L'orage sur la ville*. De bedeling van kranten en post wordt beperkt. Huizen worden opgeëist om de 8000 Duitse soldaten van het 35ste Landwehrregiment onderdak te bieden. Tijdens de oorlog worden jonge mensen die weigeren dwangarbeid te verrichten, ingelijfd bij het **Zivil Arbeiter Bataillon**, een bataljon met burgerarbeiders die blij hebben gegeven van 'oneerbiedigheid' jegens de bezetter. Ze zijn herkenbaar aan hun 'Brassard rouge' (rode band) met het letterwoord Z.A.B.

HET VERTREK VAN DE DUITERS

Het stadhuis wordt een Kommandantur, onder het bevel van **commandant Passaüer**. Deze laatste wordt op 16 november 1914 vervangen door von Tessin, die Tourcoing pas opnieuw zal verlaten op 15 oktober 1918. Hij laat bij die gelegenheid de gasfabriek en de bruggen ontploffen en neemt de mannen tussen 15 en 50 jaar mee, waarmee de pijnlijke herinnering aan Pasen 1916 weer bovenkomt, toen meer dan 4000 inwoners van Tourcoing, mannen en vrouwen, gedeporteerd werden naar de Ardennen om daar in de velden te gaan werken. De sabotageacties van de Duitsers tijdens hun terugtrekking blijven gelukkig beperkt door tussenkomst van burgers. De Britse troepen worden op tijd verwittigd van de ladingen die onder het station liggen. De stad wordt uiteindelijk bevrijd op 17 oktober.

Een Duitse parade op de Grand'Place van Tourcoing.

MICHELIN

graf werd pas in 2009 teruggevonden, want het verhaal wilde dat de Duitsers zijn lichaam na zijn terechtstelling in Doornik op 23 juli 1918 in een put hadden geworpen. In realiteit lagen de stoffelijke resten van de 'Guy Moquet van Roubaix' al sinds 1922 op deze begraafplaats. Marlot werd beroemd door de pakkende brief die hij voor zijn dood schreef aan zijn moeder. Tal van straten in Roubaix en omliggende gemeenten zijn naar hem genoemd.

Tourcoing D1

Tourcoing, een oude textielstad naast Roubaix, werd met de dag mooier. Het **parvis Saint-Christophe** werd betegeld met porfier uit Trentino, marmer uit Carrara of Verona en natuursteen uit Soignies. Ook de oevers van het kanaal, het stadhuis en veel andere gebouwen ondergingen een verjongingskuur. De stad richt zich bovendien resoluut naar de hedendaagse kunst.

Église Saint-Christophe – Deze kerk in neogotische stijl werd in de 19de eeuw verbouwd, maar heeft nog een portaal en zuilen uit de 13de tot de 16de eeuw.

Musée du Carillon – ☎ 03 59 63 43 43 - mei-okt.: zo. 15.00-18.00 u - de rest van het jaar op verzoek. De 16de-eeuwse klokkentoren, die vervat zit in de huidige toren (85 m), herbergt een museum en een carillon met 62 klokken. Boven (200 treden) wacht een fraai panorama van de stad en de omgeving.

Monument aux morts – *Place de la Victoire*. Dit monument voor de gevallen, een van de mooiste van de streek, werd in 1925 gemaakt door beeldhouwer Lucien Brasseur, die zichzelf heeft afgebeeld als soldaat terwijl zijn vrouw haar gezicht leent aan een allegorische Overwinning, die op haar gevleugelde paard de soldaten naar de glorie en de gesneuvelden naar onsterfelijkheid leidt. De soldaten staan in twee rijen en vormen een indrukwekkende stoet die een heuvel oversteekt en het slijk van de loopgraven achter zich laat. Het monument rust op een granieten muur waarop de namen staan van de 2531 soldaten uit Tourcoing die sneuvelden of vermist zijn, en van 177 burgerslachtoffers.

Chapelle du Vœu – 22 r. *Faidherbe*. Dit opmerkelijke gebouw is het resultaat van een wens van de clerus en van de religieuze gemeenschap van Tourcoing, uitgesproken op 30 juni 1916, om een kapel te bouwen als de stad gespaard zou blijven van verwoestingen door de oorlog. Het gebouw werd ontworpen door de gebroeders Jean-Baptiste en Henri Maillard.

Verlaat Tourcoing via de D652 en neem de richting Bondues.

Fort van Bondues D1

16 pl. de l'Abbé-Bonpain - ☎ 03 20 28 88 32 - sept.-juni: ma. en wo.-vr. 14.00-16.30 u (vrije toegang), 1ste en 3de zo. van de maand 14.30-18.00 u (rondleiding om 15.30 u) - gesl. di. en feestd. Deze vesting van Séré de Rivières werd afgevoerd in 1885 en moest met kruisvuur – zo'n 40 kanonnen – de weg van Lille naar Menen en dus naar het nabije België controleren. Het trapeziumvormige fort is omgeven door een brede gracht. Het ligt deels onder de grond en biedt plaats aan een garnizoen van 750 man. Tijdens de grote oorlog was het fort ononderbroken in Duitse handen, van 13 oktober 1914 tot 17 oktober 1918. In juni 1940 wordt het weer bezet door Duitsers, die er een munitiedepot inrichten en een mess voor de officieren van de luchtvaartbasis van Bondues. Van maart 1943 tot mei 1944 wordt het fort ook gebruikt als executieterrein: 68 verzetsstrijders worden gefusilleerd in de grachten. Op 1 september 1944 blazen de terugtrekkende Duitsers het fort op. Bij de bevrijding vindt men twee met kogels doorzeefde executiepalen terug. In het gerestaureerde fort is een binnenplein ingericht als gedenkplaats voor de 68 geëxecuteerden. Het **Musée de la Résistance** brengt het verzet in Nord-Pas de Calais ten tijde van de Duitse bezetting in beeld.

Rijd over de D617 terug naar Lille.

ADRESBOEKJE VAN LILLE

VERVOER

Aankomst

Luchthaven Lille-Lesquin –

☎ 0891 673 210 (€ 0,23/min.) - www.lille.aeroport.fr - pendelbus naar het winkelcentrum Euralille - vertrek om het uur. - duur 20 min. - € 7 enkel, € 9 retour.

Gare Lille-Flandres – 5 min. van het centrum. **Gare Lille-Europe** – 10 min. van het centrum.

Ter plaatse – www.transpole.fr - kaartjes per stuk (€ 1,50), Pass'Journée (€ 4), Pass'Soirée (€ 2), Pass'Braderie (€ 5), Carte Famille (€ 6, zie de site). Transpole beheert het openbaar vervoer in Lille Métropole (2 metro- en 2 tramlijnen). Kaartjes: in de tram- en metrostations en bij het toerismebureau. Verbinding met metro en tram naar Roubaix (20 min.) en Tourcoing (27 min.).

Oude tram – R. de la Deûle - 59520 Marquette-lez-Lille - ☎ 03 28 38 84 21 - www.amitram.asso.fr - van de 1ste zo. van april tot 25 april, in mei, juni en sept.: zo. 14.00-18.00 u (vertrek om het halfuur aan Le Vent de Bise in Wambrechies en in de r. de la Deûle in Marquette); 25 april-2 mei en juli-aug.: zo. en wo. 14.00-18.00 u (vertrek om de 40 min. aan Le Vent de Bise in Wambrechies) - € 4,50 retour (kinderen € 1 retour). Op de rechteroever van het Canal de la Deûle rijden drie oude trams van de vereniging Amitram tussen Marquette-lez-Lille en Wambrechies (2,9 km).

Fiets – Dagabonnements (€ 1,40 + € 1 per halfuur, het eerste gratis) via internet of in een **station V'lille** met betaalautomaat voor bankkaarten. www.vlille.fr

OVERNACHTEN

In Lille

GOEDKOOP

Hotel Kanai – 10 r. de Béthune - ☎ 03 20 57 14 78 - www.hotelkanai.com - € 58/125. Ideaal gelegen, 2 min. van Palais Rihour, de Grand'Place en de winkels in Vieux Lille. Trendy interieur met modern meubilair en gratis wifi. Perfecte ontvangst. Eén punt van kritiek: het hotel heeft geen lift.

DOORSNEEPRIJZEN

Hôtel Flandre Angleterre – 13 pl. de la Gare - ☎ 03 20 06 04 12 - www.hotel-flandreangleterre-lille.com - 44 kamers € 69/92 - ☎ € 8 (-13 jaar gratis). Tegenover het station, nabij de voetgangersstraten. Een familiehotel met goeduitgeruste, maar wat verouderde kamers. De ligging en de redelijke prijzen maken dit hotel interessant.

Nord Hôtel – 48 r. du Fg-d'Arras - ☎ 03 20 53 53 40 - www.nord-hotel.com - ☎ - 80 kamers € 70/95 - ☎ € 9. Dit praktische hotel ligt vlak bij de metro (Porte-d'Arras) en is makkelijk bereikbaar vanaf de autosnelweg. 80 ruime, functionele kamers, verdeeld over 4 verdiepingen. Internet en gratis garage.

Hôtel Novotel Centre Grand'Place – 116 r. de L'Hôpital-Militaire - ☎ 03 28 38 53 53 - www.novotel.com - ♿ - wifi - 104 kamers - € 121/226 - ☎ € 8/15. Het hotel is helemaal gerenoveerd volgens het concept van deze keten: ruime, moderne kamers en badkamers. Het restaurant serveert traditionele gerechten met aandacht voor diëtiëk.

Chambre d'hôte La Villa 30 – 24 r. du Plat - ☎ 03 66 73 61 30 - www.lavilla30.fr - ☎ (za. en zo. € 10/dag) - wifi - 4 kamers € 85/125 ☎.

In een rustige straat vlak bij Vieux Lille, naast het Musée des Beaux-Arts. Dit huis uit de jaren 1930 heeft nog het cachet van een herenhuis. Het hout, de paarse tinten en de art-deco-elementen zorgen voor een warme sfeer. De grote kamers zijn goed uitgerust. Deze in de middenklasse (€ 105) bieden de beste prijs-kwaliteitverhouding.

Brueghel – Parvis St-Maurice - ☎ 03 20 06 06 69 - www.hotel-brueghel.com - wifi - 63 kamers € 105 - ☞ € 9,50. Dit fraaie huis in Vlaamse stijl is uitstekend gelegen in de voetgangersbuurt, vlak bij het station. Kamers met een ouderwetse charme en nieuwe badkamers. De lift, het houtwerk en de voorwerpen die zijn uitgezocht bij antiquairs, zijn het bekijken waard!

In Villeneuve-d'Ascq

GOEDKOOP

Chambre d'hôte La Maison du Sart – 64 av. de Flandre - ☎ 03 20 72 35 04 - www.maisondusart.com - ☎ ☞ - 3 kamers € 45/55 ☞. Het zou jammer zijn om voorbij te lopen aan dit pand uit 1930 met al zijn allure. De ontvangsthall (met marmeren vloeren en een kerkorgel) komt uit op een rustieke eetkamer. De comfortabele kamers hebben allemaal een badkamer met een eigen stijl. Een praktisch adres met kleine prijsjes.

In Roubaix

GOEDKOOP

Chambre d'hôte Abri du Passant – 14 r. Vauban - ☎ 03 20 11 07 62 - in aug. 3 weken gesl. ☞ - 4 kamers € 60 ☞. U zult niet ontgoocheld zijn over het comfort in deze fraaie herenwoning uit 1890, vlak bij het Parc Barbieux. De kamers en de badkamers zijn ruim en goed ingericht.

DOORSNEEPRIJZEN

Chambre d'hôte La Belle Histoire

– 40 r. Mirabeau - ☎ 03 20 26 44 26 - www.labellehistoirearoubaix.fr - gesl. in aug. ☞ - 2 kamers € 70 ☞. Een fraai, 19de-eeuws herenhuis met een modieus interieur. Recuperatiemeubilair en neobarokke accessoires. De kamers zijn ingericht in de bijgebouwen en komen uit op de tuin. Ze hebben een kitchenette (magnetron, koelkast). Vriendelijke ontvangst.

In Tourcoing

WAT MEER LUXE

Ibis – R. Carnot - 1 av. Gustave-Dron - Centre du Général-de-Gaulle - ☎ 03 20 24 84 58 - www.accor.com - 102 kamers € 84 - ☞ € 8 - ☞ € 9,10/14,50 uitsluitend 's avonds. De centrale ligging is ideaal voor wie van het stadsgewoel wil genieten. Restaurantkaart met traditionele Franse gerechten en ook enkele exotische bereidingen.

In Seclin

DOORSNEEPRIJZEN

Hôtel L'Escale des Flandres – 59 r. Carnot - ☎ 03 20 90 09 59 - www.sarllescaledesflandres.com - gesl. za. en zo. avond - ☎ - 10 kamers 47/60 € - ☞ 5,50 €, halfpension mogelijk. Een aantrekkelijk pand van rode baksteen met hemelsblauwe kamers die nagenoeg nieuw zijn (meubilair en bedden). De eetruimten (brasserie in kroegstijl, kamer met blazoenen, kamer met fresco's en wijnkelder) zijn een omweg waard.

UIT ETEN

In Lille

GOEDKOOP

Aux Moules – 34 r. de Béthune - ☎ 03 20 57 12 46 - www.auxmoules.com - wifi - ma.-za. 12.00-23.00 u,

LILLE EN DE GEVECHTEN IN FRANS-VLAANDEREN

zo. middag - *gesl. 1 ja., 24-25 en 31 dec. 's avonds, 1 mei, 2de helft van aug.* - 🍴 - lunchformule € 11. Mosselen, natuurlijk, maar ook enkel andere Vlaamse specialiteiten, traditionele brasserie-gerechten en vis. Deze brasserie in een drukke voetgangersstraat trekt veel volk, ook voor het interieur uit de jaren 1930. Een klassieker in deze stad.

Chez la Vieille – 60 r. de Gand - ☎03 28 36 40 06 - www.estaminetlille.fr - *gesl. 1 ja., 25 dec., zo. en ma. middag - lunchformule € 12 - € 11/25.* Reserveer tijdig, het restaurant is klein en altijd drukbezet! Kom hier proeven van typische specialiteiten uit de Vlaamse 'estaminets', zoals stoofvlees of kip met maroilles.

DOORSNEEPRIJZEN

Les 3 Brasseurs – 22 pl. de la Gare - ☎03 20 06 46 25 - www.les3brasseurs.com - *gesl. 24 dec. ('s avonds) en 25 dec.* - 🍴 - lunchformule € 10/12,50 - € 10/18,50. Een hopgeur verwelkomt de bezoekers van deze bekende brasserie, die werd gesticht in 1928 en die zowel een café is als een echte brouwerij. Er worden vier variëteiten zelfgemaakt en versgetapt bier geschonken, recht uit de vaten achter de toog.

L'Assiette du Marché – 61 r. de la Monnaie - 59000 Lille - ☎03 20 06 83 61 - www.assiettedumarche.com - *gesl. zo. en aug. (navragen)* - 🍴 - € 23. Het moderne interieur en een glazen dak boven de binnenplaats maken van deze voormalige munt (18de eeuw) een aangenaam restaurant. Zoals de naam laat vermoeden, worden hier marktverse gerechten opgediend.

Brasserie de la Paix – 25 pl. Rihour - ☎03 20 54 70 41 - *gesl. zo. - lunchformule € 14 - € 28/49 drank incl.* Deze leuke brasserie vlak bij

Palais Rihour is een waar instituut in Lille. Art-deco-interieur, banken, faience uit Desvres en bistrogerechten: niets ontbreekt!

Au Vieux de la Vieille – 2/4 r. des Vieux-Murs - place aux Oignons - ☎03 20 13 81 64 - www.estaminetlille.fr - 20 €. Deze estaminet bij de mooie place aux Oignons serveert streekgerechten zoals gegratineerde pannenkoek met maroilles en een vulling van witloof en ham, of mousse van speculaas. In het café kunt u bij een biertje de oude caféspeken uitproberen. Reserveren is verstandig.

La Vieille France – 51 r. de Gand - ☎03 20 31 00 57 - www.lavieillefrance.fr - *gesl. di. en wo. middag - lunchformule € 12 - € 20/25.* De gerechten smaken zoals in grootmoeders tijd en ze staan aangegeven op een zwarte lei. Geruite tafellakens en schoolstoelen met opschriften zoals 'bonnets d'âne' ('ezelsmutsen'). Vergeet niet te reserveren!

Omnia – 9 r. Esquermoise - ☎03 20 57 55 66 - <http://omnia-restaurant.com> - *gesl. 24-25 dec.* - 🍴 - lunchformule € 11,90 - € 18,90/21,90 €. Ooit was dit een cabaret en een bordeel, later een bioscoop en nu een heel druk restaurant. De kelners lopen af en aan, er is veel lawaai en het huisbier stroomt met beken: dit is een overbekend centrum van plezier in Lille. Traditionele gerechten en enkele streekspecialiteiten.

La Petite Cour – 7 r. du Curé-Saint-Étienne - ☎03 20 51 52 81 - www.lapetitecour.com - lunchformule € 11 - € 23/27. Loop langs de toog naar de overdekte, geplaveide binnenplaats. Een mooi decor met bakstenen muren en meerdere aparte ruimten: alkoven voor verliefde stelletjes, een

gelagkamer onder een glazendak voor een etentje onder vrienden en een terras. Men serveert er goedgevulde borden met lekker bereide streekgerechten. Het restaurant blijft laat geopend.

L'Écume des Mers – 10 r. du Pas -

☎ 03 20 54 95 40 - www.ecume-des-mers.com - lunchformule

€ 18 - € 25. Een gezellige drukte, een originele gelagkamer, een kaart met dagverse visgerechten, een mooie toog met schaaldieren en enkele vleesgerechten voor verstokte carnivoren:

ziehier een voorsmaakje van wat u kunt verwachten in deze hooggewaardeerde brasserie.

La Cant'in – 36 r. St-Nicolas -

☎ 06 34 63 79 39 - *gesl. 's avonds, op zo. en in aug.* - € 26/32. Een

klein, fris en modern adresje achter de Grand'Place. De tafels met hun miniatuurbloempjes (de ruimte is piepklein en elke centimeter telt) zijn een voorbode van de natuurlijke keuken. De producten zijn gegarandeerd van lokale herkomst, rechtstreeks gekocht op de boerderij en geteeld of gefokt volgens de principes van de geïntegreerde landbouw. De streek- en seizoengerechten veranderen regelmatig. De hamburger, die geregeld op de kaart staat, is een succesnummer. Reserveren is raadzaam.

La Tête de l'Art – 10 r. de

l'Arc - ☎ 03 20 54 68 89 - www.latetedelart-lille.com - *gesl. ma., di. avond en de laatste zo. van elke maand* - lunchformule € 21,50/23,50

drank incl. - € 29 *drank incl.* Achter de roze gevel van dit burgerhuis uit 1890 gaat een aardig, druk restaurant schuil. Aan het einde van een gang ligt de gezellige gelagkamer waar traditionele gerechten worden geserveerd. Wijnkaart met zachte prijzen.

WAT MEER LUXE

Clément Marot – 16 r. de Pas -

☎ 03 20 57 01 10 - www.clement-marot.com - *gesl. zo.*

avond - lunchformule € 19 - € 37.

Dit adres wordt gerund door de nakomelingen van de dichter Clément Marot uit Cahors. Een vrij klassiek interieur met geschilderd houtwerk en schilderijen, traditionele gerechten en een gezellige sfeer.

In Villeneuve-d'Ascq

GOEDKOOP

Auberge de la Forge – 160 r.

de Lannoy - ☎ 03 20 19 19 69 -

www.auberge-de-la-forge.com -

's avonds *gesl. behalve vr. en za.* - ♿

☐ - lunchformule € 13 - € 18/32.

Deze 'landelijke' herberg aan de rand van de stad serveert traditionele gerechten in ruime porties. De trouwe klanten komen talrijk genieten van Vlaamse specialiteiten zoals karbonaden met friet. Gemoedelijke ontvangst en bediening.

In Roubaix

DOORSNEEPRIJZEN

La Parenthèse – 37-39 r. du Vieil-

Abreuvoir - ☎ 03 20 66 90 75 - www.laparenthese-restaurant.com -

gesl. za. middag, zo. en feestd. -

lunchformule € 12/17 - € 26.

Het donkere parket en het sobere meubilair worden opgefleurd door enkele schijnbaar achteloos neergezette objecten die de illusie wekken van een gezellig appartement. Achteraan ligt een mooi terras met een groen uitzicht, tussen muren van rode baksteen. Op de kaart: streekgerechten en enkele mediterrane recepten.

In Tourcoing

GOEDKOOP

Le Festival – 22 r. du Fresnoy -

☎ 03 20 28 39 75 - www.restaurantfestival.com - *gesl. op*

LILLE EN DE GEVECHTEN IN FRANS-VLAANDEREN

za. en zo. - 🍷 - lunchformule € 13 - € 20. De blootliggende buizen van het restaurant doen denken aan Beaubourg. Dit moderne, kleurrijke eethuis past perfect bij Le Fresnoy, Studio national des arts contemporains, waar het gehuisvest is. Op de kaart staan lichte, inventieve gerechten op basis van mediterrane producten. Het resultaat mag er zijn.

In Seclin**GOEDKOOP**

Aux Rois Fainéants – 4 r. de Seclin - 59139 Noyelles-lès-Seclin - 4 km ten noorden van Seclin via de D952 - ☎03 20 90 15 90 - www.lesroisfaineants.fr - 's avonds gesl. ma.-do.) - 🍷 📺 - lunchformule € 16 - € 28. Het is hard duwen om de zware deur van dit restaurant in een oude schuur open te krijgen. Een landelijk interieur, een haard waarin grillgerechten worden bereid (specialiteit: in hoppesap gekookte ham) en een podium voor de diners met show.

EEN HAPJE TUSSENDOR

A les Chopes – 355 r. Léon-Gambetta - ☎03 20 74 14 65 - ja.-aug.: geopend vr.-zo.; sept.-dec.: di.-do. 10.00-13.00 u, 15.30-19.30 u, vr. en za. 10.00-13.00 u, 15.30-20.00 u, zo. 10.00-14.30 u - gesl. ma. en 25 dec. Tal van Belgische en Franse bieren en een kaart met streekgerechten.

L'Estaminette – 10 r. de la Barre - ☎03 62 10 13 54 - <http://estaminette.blogspot.com> - di.-vr. 14.00-19.00 u, za. 11.00-19.00 u - gesl. zo. en ma. Soep, hartige taarten, koude schotels en belegde broodjes bereid met lokale seizoensproducten. Streekbieren, regionale specialiteiten en originele objecten. Op zaterdagmiddag speelt het draaiorgel aan de ingang bekende deuntjes.

IETS DRINKEN

L'illustration – 18 r. Royale - ☎03 20 12 00 90 - www.bar-lillustration.com - 12.30-3.00 u, za. 14.00-3.00 u, zo. 15.00-1.00 u - gesl. 25 dec. Een klein, rustig en gezellig café uit het begin van de 20ste eeuw, toen dit een ontmoetingsplaats was voor kunstenaars. Literaire avonden en andere thema-activiteiten voor een vaste clientèle. Specialiteit van het huis: cocktails.

WINKELN

De Vieille Bourse met haar boekenstalletjes vormt het startpunt van onze 'gouden shoppingdriehoek' in Lille. Tussen de Rang de Beauregard en de rue de la Monnaie volgen grote namen uit de modewereld, edelsmeden en juwelierszaken elkaar op, terwijl in de rue de la Clef trendy boetieks wachten. De rue Basse groepeerd een groot aantal antiquairs. De geplaveide, drukke rue de Gand is heel kleurrijk, met haar slagers, estaminets, cafés en vooral restaurants in alle stijlen.

Markten

Marché de Wazemmes – Pl. de la Nouvelle-Aventure - Metro Gambetta (lijn 1) - di., do. en zo. 7.00-14.00 u.

Marché aux livres anciens – Metro Rihour (lijn 1) - di.-zo., elke middag. De boekenstalletjes op het binnenplein van de Vieille Bourse vormen een haven van rust in het hart van Lille! Een must voor liefhebbers van oude boeken, ansichtkaarten en voor schaakspelers.

Ambachtswerk

Tremplin des créateurs – Pl. des Archives - zo. 9.00-13.00 u. Pottenbakkers, juwelenaars, schilders enz.

Lekkernijen

Pâtisserie Meert – 27 r.

Esquermoise - ☎03 20 57 07 44 - www.meert.fr - di.-do. 10.30-19.30 u, vr. 9.30-19.30 u, za. 9.00-19.30 u, zo. 9.00-18.00 u - gesl. ma. Deze patisserie-confiserie werd gesticht in 1761 en is een echt instituut in Lille. Schitterend interieur uit 1839: spiegels, arabesken, verguld lijstwerk en sierlijk bewerkte balkons. Proef zeker de specialiteit van het huis: de beroemde gevulde wafel met vanille uit Madagaskar, waarvan het recept teruggaat tot 1849. Theesalon.

L'Abbaye des Saveurs – 13 r. des Vieux-Murs - ☎03 28 07 70 06 - www.abbayedessaveurs.com - wo.-za. 11.00-19.00 u, zo. 11.00-13.30 u, di. 14.00-19.00 u - gesl. ma. Belgische en lokale bieren, zoute en zoete streekproducten, gevulde manden, glazen enz., allemaal in één winkel.

Boekhandel

Le Furet du Nord – 15 pl. du Gén.-de-Gaulle - ☎03 20 78 43 43 - www.furet.com - 9.30-19.30 u - gesl. zo. Deze boekhandel werd gesticht in 1936 en beslaat meer dan 7 000 m², verdeeld over 9 verdiepingen. Trappen, bruggetjes en gangen leiden naar uw favoriete afdeling: boeken, spelletjes, platen, films, stripverhalen, kantoorgerei of kaartenbalie.

Alcohol

Le Domaine Mandarine Napoléon – 204 r. Burgault - 59113 Seclin - ☎03 20 32 54 93 - www.domainenapoleon.com - 10.00-17.00 u - gesl. zon- en feestd. - € 5. Ontdek een van de mooiste collecties van Frankrijk rond de figuur van Napoleon. U kunt hier ook de gelijknamige

mandarijnlikeur proeven (en kopen) die 200 jaar geleden werd gecreëerd. De keizer vond het goedje zo lekker dat het naar hem werd gedoopt.

UITGAAN

☎ Het wekelijkse krantje *Sortir* (www.lille.sortir.eu), verkrijgbaar in het toerismebureau, biedt een overzicht van concerten, evenementen en tentoonstellingen in de stad. *Rendez-vous*, dat tweemaal per jaar verschijnt, bericht over belangrijke culturele evenementen in de agglomeratie Lille. Gratis beschikbaar in de toerismebureaus. De rue de Solférino in de universiteitsbuurt is met haar bars en discotheken the place to be voor nachtvogels en studenten.

AGENDA

Grande Braderie de Lille – De 1ste za. en zo. van sept. leeft Lille alleen voor de braderie, met kilometers en kilometers kraampjes van allerlei slag en soort.

Carnaval de Wazemmes – Midden maart. Een kleurrijke stoet, fanfares en activiteiten, met als orgelpunt een groot verkleed bal in het Maison Folie de Wazemmes.

In de omgeving

Paris-Roubaix – Deze wielerklassieker lokt *begin april* grote namen naar de 'hel van het noorden'. Vertrek in Compiègne, aankomst in Roubaix.

Fort de Seclin – 3de weekend van okt. Dit feest herdenkt de bevrijding van het fort in 1918; de echte liefhebbers dragen zelfs uniformen uit die tijd.